

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

תוכן

- א. מה ערכין מסדרין אף הקדש מסדרין.....1
- ב. מה ערכין נידון בכבודו אף הקדש נידון בכבודו.....1
- ג. ערכין שאין מחזירין.....2
- ד. עד שיהא במכותו מתחילתו ועד סופו.....2
- ה. גמר מיכה מיכה מערכין גבי ערכין כתיב ואם מך הוא מערכך גבי בעל חוב כתיב וכי ימוך אחיך.....3
- ו. מנין לערום שלא יתרום דכתיב ולא יראה בך ערות דבר.....4
- ז. קבריהן של נכרים אין מטמאין שנאמר ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם קרויין אדם ואין נכרים קרויין אדם.....5
- ח. ואם איש עני הוא לא תשכב ועבטו אצלך הא עשיר שכּיב ועבטו אצלך ... במה דברים אמורים שמשכנו שלא בשעת הלואתו אבל משכנו בשעת הלואתו אינו חייב להחזיר לו 6
- ט. משכנו ומת שומטו מעל גבי בניו.....7

דף קיד.

א. מה ערכין מסדרין אף הקדש מסדרין

כבר התבאר לעיל דף קיג: שחייבי ערכין¹ ודמים ממשכנין אותן ולוקחין מהן בעל כרחן מה שנדרו, ומוכרין כל הנמצא להם מן הקרקע ומן המטלטלין מכסות וכלי תשמיש הבית ועבדים ובהמה ונפרעין מן הכל, ואין מוכרין לא כסות אשתו ולא כסות בניו ולא בגדים שעבען לשמן ולא סנדלים חדשים שלקחן לשמן, וכן המקדיש כל נכסיו לא הקדיש את אלו. וכל דינם כדין לזה.

ב. מה ערכין נידון בכבודו אף הקדש נידון בכבודו

¹ רמב"ם הלכות ערכין וחרמין פרק ג הלכה יד

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

האומר ערך² ידי או ערך עיני או רגלי עלי, או שאמר ערך יד זה או עינו עלי לא אמר כלום, ערך לבי או כבדי עלי או ערך לבו של פלוני או כבדו עלי נותן ערך כולו, וכן כל אבר שאם ינטל מן החי ימות, אם אמר ערכו עלי נותן ערך כולו.

האומר דמי ידי³ עלי או דמי יד פלוני עלי שמין אותו כמה הוא שוה ביד וכמה הוא שוה בלא יד ונותן להקדש, כיצד אם נמכר הוא כולו [יהיה] שוה חמשים, ואם ימכר חוץ מידו שתשאר ידו זו לבעליו ולא יהיה ללוקח בה כלום שוה ארבעים נמצא זה יתחייב לשלם להקדש עשרה וכן כל כיוצא בזה.

וכן האומר⁴ דמי ראשי או כבדי עלי או דמי ראשו של פלוני עלי או לבו או כבדו עלי נותן דמי כולו, וכן האומר דמי חצי עלי נותן דמי כולו, אבל האומר חצי דמי עלי נותן חצי דמיו.

ג. ערכין שאין מחזירין

בשונה מדין בעל חוב שהתבאר לעיל דף קיג, חייבי ערכין⁵ ודמים שממשכנין אותן ולוקחין מהן בעל כרחן מה שנדרו אינן חייבין להחזיר להם המשכון ביום או בלילה.

ד. עד שיהא במנותו מתחילתו ועד סופו

עשיר שהעריך והעני⁶, או שהעריך כשהוא עני והעשיר, הרי זה חייב בערך עשיר, אבל אם העריך כשהוא עני והעשיר וחזר והעני נותן ערך עני.

² רמב"ם שם פרק ב הלכה א

³ רמב"ם שם הלכה ג

⁴ רמב"ם שם הלכה ד

⁵ רמב"ם שם פרק ג הלכה יד

⁶ רמב"ם שם פרק ג הלכה ה

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

ה. גמר מיכה מיכה מערכין גבי ערכין כתיב ואם מך הוא

מערכך גבי בעל חוב כתיב וני ימוד אחיך

כבר התבאר לעיל דף קיג: שכמו שמסדרין בהקדש וערכין הוא הדין גם בבעל חוב.

לפיכך בהלואה כל שיש ללוה נכסים או חפצים, ואפילו חפצי הבית, חייב לפרוע בהן חובו, ולא ישאיר לעצמו⁷ רק מה שמשאירים בית דין מדין סידור⁸.

כיצד דין סידור⁹, אין משאירים לו אלא מזון לשלשים יום כבינוני שבעיר¹⁰, אבל לא לאשתו ובני ביתו, אף על פי שחייב במזונותם¹¹, ואפילו תפסה האשה לפרנסתה מוציאין ממנה, וכן אם לוותה למזונותיה אין חוב המזונות קודם למלוה זה.

⁷ כתב בשו"ע הרב (שם סעיף יג) שגם ממה שמשאירים לו כדי סידור רשאי המלוה ליטול ממנו ביום כלי הצריך לו בלילה ולהחזירו בלילה, וכן בכלי הצריך ביום, ויכול לעשות כן לעולם כדי שיבקש מעות לפרוע, ולא אמרה תורה לא תהיה לו כנושה אלא כשנושה מה שאין לו כלל, ועי' לעיל סעיף ח. ולהלן יתבאר קצת מדיני סידור כדי לדעת עד היכן צריך הלוה לעשות כדי לפרוע החוב.

⁸ שו"ע הרב הלכות הלואה סעיף ה' וכן הוא בנה"מ סימן פו סק"ב, והיינו שלא נאמר שדין סידור אינו אלא כשבא לגבות עפ"י ב"ד, אלא גם מעצמו חייב לפרוע מכל מה שיש לו יותר מכדי סידור, ומ"מ אינו חייב למכור כדי להמציא מעות מזומנים למלוה, אלא מגבהו ממטלטלין שיש לו, כמו שנתבאר בפרק ד, ושם נתבאר גם איך שמין המטלטלין ומ"מ משמע שיותר מדין סידור אינו חייב אפילו לצאת ידי שמים

⁹ שו"ע ונו"כ צו כג כד

¹⁰ אף על פי שעד עתה אכל כעני, שבתחלה צמצם עצמו כדי לפרנס גם בני ביתו, אבל אינו צריך להרעיב עצמו בשביל המלוה. וכתב הסמ"ע שם דה"ה איפכא, שאם היה רגיל לאכול כעשיר אין משאירים לו אלא כבינוני, וכן פסק בשו"ע הרב, ובדעת הרמב"ם מסתפק הסמ"ע. ובערוה"ש כתב שאם היה רגיל כעשיר נותנים לו גם עכשיו כעשיר (וציין לכתובות דף סז ע"ב), ואינו דומה לבגד, שצער המזון מרובה משל בגדים.

¹¹ ואם אין להם מה לאכול יתפרנסו מן הצדקה, שאין המלוה חייב לפרנס בני ביתו של לוח יותר משאר בני העיר, וכתב הסמ"ע ס"ק נז שאע"פ שמזונות אשתו וכסותה חייב מדאורייתא, אפ"ה המלוה המאוחר לנשואיה קודם לה, מפני שהתורה לא חייבה לבעל אלא כשיש לו, ואף המזונות שנותנים לו משל מלוה הוא, ולא נתחייב המלוה לתת לה מזונות, ועי' קצה"ח שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

משאירים לו תפילין¹², אבל לא ספרים, אף על פי שהוא תלמיד חכם ותורתו אומנתו, ואפילו ספר תורה אין משאירים לו, וכן אם יש לו מקום בבית הכנסת גובה ממנו¹³, אבל ספרים שקנה עבור בניו ללמוד אין גובה מהם.

היה הלוח¹⁴ אומן משאירים לו מכלי אומנתו שני כלים מכל מיץ¹⁵, אבל צמד בקר וחמור, וכן ספן שיש לו ספינה, אף על פי שאין לו מזונות אלא מאלו, אין משאירים לו, ויש אומרים שאין משאירים לו סחורה, אף על פי שאין פרנסתו אלא ממנה, ויש אומרים שסחורה שמתפרנס בה הרי היא בכלל אוכל נפש.

בעל אטליז שיש לו מקרר חשמלי, וכן משורר חשמלי לחתוך עצמות, מכיון שיכול למכור מיד ולא יצטרך למקרר, וגם לפני קודם המצאת מקרר השתמשו בלא זה, וכן יכול לשבור העצמות בקופיץ, אין זה בכלל כלי אומנות¹⁶, אולם יש לפקפק בזה, שמסברא נראה שאין לנו אלא מקומו ושעתו, ובזמננו דברים אלו וכיוצא בהם הם כמעט הכרחיים באטליז, וכ"ש מקרר¹⁷.

כל מה שנתבאר בדין סידור¹⁸, הוא הדין כשיש לו קרקע מוכרין ומשאירין לו כדי סידור, אף על פי שפרנסתו מן הקרקע¹⁹, ויש אומרים²⁰ שהוא הדין שמוציאין אותו מדירתו שדר בה.

דף קיד:

ו. מנין לערום שלא יתרום דנתיב ולא יראה בך ערות דבר

¹² שו"ע ונו"כ שם ובפתחי תשובה כתב בשם רשמי שאלה סימן נג דדוקא תפילין שמצוה שבגופו היא, אבל מלית אין משאירין לו, ובפרט כשיש לו מלית קטן, ובערוה"ש כתב בפשיטות שמשאירים לו מלית.

¹³ והיינו בזמנם שהיו קונים מקומות ביהכנ"ס בקנין גמור. וכתב בערוה"ש שאם יהיה לו בזיון גדול כאשר יסור ממקומו, וכן בשאר דברים שיש לו בזיון גדול במכירתו, אין לכופו למכור.

¹⁴ שו"ע ונו"כ שם

¹⁵ ואם יש לו ממין אחד יותר משנים, מוכרים המותר, אף על פי שממין השני אין לו רק אחד, אין משאירים לו כדי להשלים, ולכאורה אם נשבר אחד מהכלים שהשאירו לו ובאו לו מעות, יכול לקנות כדי להשלים מה שהשאירו לו מדין סידור, מיהו אפשר שאינו יכול לקנות, כשם שאין משאירים לו בתחלה מעות כדי לקנות, וצ"ע. ובשו"ע הרב השמיט לגמרי דין אומן, וצ"ע.

¹⁶ בשו"ת מנחת יצחק ח"ה סימן קכא

¹⁷ פתחי חושן חלק א פרק ב הערה נא

¹⁸ שו"ע ונו"כ שם כז

¹⁹ ערוה"ש סוף סעיף כו.

²⁰ ש"ך שם ס"ק יד בשם מהר"א ששון סימן ריו.

ובשו"ת מהרי"ט ח"א סימן קיג כתב שאין מוציאין אותו מביתו שהוא דר בו עד י"ב חודש, דומיא דכסות שנותנים לו ל"ב חודש, וצ"ע ליישב דברי מהרי"ט עם דברי הרשב"א, ומ"מ אף לדעת מהרי"ט נראה שא"צ להשאיר לו כי אם כדירת בינוני, ורק לו ולא לבני ביתו, דומיא דכסות.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

כשם שהתבאר במצות הפרשת חלה במסכת ברכות דף כד. שאין להפריש חלה ערום, כך הערום שערותו מגולה²¹ או שלבו רואה את הערוה וכן בראשו מגולה לא יתרום תרומה ומעשרות, מפני שאינן יכולין לברך ואם תרמו תרומתן תרומה.

אבל מכסה את עצמו אפי' בתבן או בקש ובכל דבר ומברך ואשה שיושבת ערומה ופניה של מטה דבוקות ומכוסות בקרקע יכולה לברך כי זה נקרא שערותה מכוסה ויש מחמירין שצריכה להיות מכוסה כ"כ שלא יהיו נראין עגבותיה ויש להחמיר לכתחלה²².

ז. קבריהן של נכרים אין מטמאין שנאמר ואתן צאני צאן

מרעיתי אדם אתם אתם קרויין אדם ואין נכרים קרויין

אדם

כבר התבאר במסכת יבמות דף סא. שקברי גוים²³ ומתי גוים למרות שמטמאים במגע ובמשא²⁴, יש אומרים שמן התורה אין מטמאין באהל דכתיב (במדבר יט פסוק יד) אָדָם פִּי יָמוֹת פְּאֵהֶל וְגו', ודרשו אתם קרויים אדם ואין אומות העולם קרויים אדם דכתיב (יחזקאל לד פסוק לא) וְאַתֶּן צֹאנֵי צֹאן מִרְעֵיתִי אָדָם אֲתֶם, ויש חולקין, לפיכך נכון לכהן ליזהר מליילך עליהם²⁵.

²¹ שו"ע ונו"כ או"ח ר"ג

²² שם ומ"ב שם סקמ"ז ובברכות שם התבאר עוד

²³ שו"ע ונו"כ יו"ד שעב ב

²⁴ באה"ג שם ה מהמור בשם הרא"ש, ש"ך שם ד מהב"י

²⁵ ועיין בדגמ"ר שם שבתחילה רצה להתיר לכהן להאחיל כיון שלדעת הראב"ד בפרק ה' מניירות הלכה י"ז היכא שכבר טמא שוב אינו מוזהר על הטומאה, אם כן כהנים בזמן הזה אין מוזהרין על הטומאה. ואף דלא קיימא לן כראב"ד מכל מקום במת גוי איכא ספק ספיקא, שמא קיימא לן כראב"ד, ואם תמצי לומר דלא כראב"ד מכל מקום שמא גוי אינו מטמא באוהל. והמשנה למלך בפרק ג' מאבל [סוף הלכה א] דחה ספק ספיקא זה לענין טומאת מגע, שבוה בשני צדדים הוא נגד רוב הפוסקים, אבל בטומאת אוהל אפשר דסמכינן אספק ספיקא זו. ובפרט שלדעת הלחם משנה בפרק ה' מניירות [הלכה מז] גם רש"י [נזיר מב, ב ד"ה טומאה וביאה] סבירא ליה כהראב"ד. וכתב "לכן נראה לענ"ד דמי שרוצה לסמוך בזה להקל אין מוחין בידו" אך אחר

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

אבל קברי של מומרים מטמאין ממש כשל ישראל, דאע"פ שחטא ישראל הוא. וכן הקראים²⁶.

**ח. ואם איש עני הוא לא תשכב ועבוטו אצלך הא עשיר
שכיב ועבוטו אצלך ... במה דברים אמורים שמשכנו
שלא בשעת הלואתו אבל משכנו בשעת הלואתו אינו
חייב להחזיר לו**

כבר התבאר לעיל דף קיג. שכתוב²⁷ (שם פסוק יב יג) **וְאִם אִישׁ עֲנִי הוּא לֹא תִשְׁכַּב בְּעֵבְטוֹ הַשָּׂב תִּשְׁיֵב לוֹ אֶת הָעֵבֹט כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשִׁלְמָתוֹ וְגו'** ואם איש עני הוא לא תשכב בעבוטו השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש וכו', לפיכך אמרו אחד הממשכן את חבירו בבי"ד, ואחר שמשכנו בידו בזרוע, או מדעת הלוח שנתן לו המשכון שלא בשעת הלואתו, אם איש עני הוא ומשכנו דבר שהוא צריך לו, הרי זה מצוה להחזיר העבוט בעת שצריך לו, דהיינו שמחזיר לו את הכר בלילה כדי לישן עליו, דהיינו כסות לילה שמחזירו בלילה, ואת המחרישה ביום כדי לעשות בה מלאכתו, והוא הדין לשאר כסות יום שמחזירו ביום דכתיב (שמות פרק כב פסוק כה) **עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תִּשְׁיָכְנוּ לוֹ**, והיינו כסות יום שמחזירו ביום עד שתבא השמש ואחר כך חוזר ונוטלו²⁸.

כך חזר בו וז"ל "נמשכתי אחר דברי המשנה למלך הנ"ל ... אבל עכשיו נתתי אל לבי שאולי לא אמרה הראב"ד אלא לענין חיוב מלקות, אבל לענין איסור אולי אפילו איסור תורה מודה. ויש בשיטות הללו כמה עקולי ופשרי וגם הסוגיות סתרי אהרדי, ויש בזה דברים עמוקים לא יכילם הגליון, לכן הדרנא בי מלהתיר לכהן לילך על קברי עובדי כוכבים, אבל בכהן ערום יש להקל לפי שיש בלאו הכי לסמוך על שמת התוספות במסכת ברכות דף כ' ע"א [ד"ה שב] כאשר ביארתי בנודע ביהודה [מהדורא קמא] חלק או"ח סימן ל"ה דף י"ט ע"א".

²⁶ בית הלל שם

²⁷ שו"ע ונו"כ צו טז

²⁸ ואם תאמר אם כן מה מועיל לו המשכון, כדי שלא ישמט החוב בשביעית דלא הו"ל משל אחיך בידך, וגם שלא יעשה מטלמלין אצל בניו שאם ימות הוי להו מטלמלין דיתמי דלא משתעבדי לבעל חוב מן התורה, ואם משכנו יכול להפרע מן המשכון אפילו אחר שמת הלוח דשיעבודו עליו קדם לירושתם.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטלי 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

מצות השבת העבוט – המשכון, אינה אלא כשמשכנו שלא בשעת הלואתו²⁹, בין כשנתן לו הלווה את המשכון שלא מדעתו, בין כשנתנו הלווה מדעתו³⁰. אבל כשנתן לו הלווה את העבוט – המשכון בשעת הלואתו, אינו חייב להחזיר³¹ לו בעת צרכו עד שיפדנו³².

נתן לו הלווה מדעתו משכון בשעת הלואה, מותר לקבל ממנו אפילו דברים שיש בהם חיי נפש. וכן אין במשכון זה מצות השבת עבוט.

וכיון דמצות השבת³³ העבוט מצות עשה הוא דהִשִּׁיב תְּשִׁיב לו, ומתן שכרו כתובה בצדה דכתיב בסיומא דקרא (דברים שם) וְשָׁכַב בְּשִׁלְמָתוֹ וּבִרְכָּךְ וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה לְפָנָי יִקְוֶה אֲלֵהֶיךָ וְקִי"ל שכל מצות עשה שמתן שכרה בצדה אין בי"ד שלמטה מצווין לכופו, הכי נמי במצות השבת העבוט אין בי"ד של מטה מחוייבין לכופו עליה, מכל מקום אם רוצים לכופו משום איזה טעם שיש להם הרשות בידם.

ט. משכנו ומת שומטו מעל גבי בניו

וכבר התבאר לעיל דף קד. שאם השיב לו המשכון³⁴ בזמנו, ומת הלווה ועדיין המשכון בידו, שומטו מעל בניו ואינו מחזיר להם, הִשִּׁיב תְּשִׁיב לו אמרה רחמנא ולא ליורשים בתורת השבת העבוט, אלא ימכרנו בבי"ד ויגבה חובו.

²⁹ שו"ע ונו"כ שם יג טז

³⁰ רמב"ם שם, המאור במשנה שם, שו"ע שם. ודלא כדעת ראב"ד בהשנות לבעל המאור שם שכתב שאף כשמשכנו שלא בשעת הלואתו אם נתן לו הלווה מדעתו, אינו חייב להחזיר לו (הראב"ד הובאה גם בשמ"ק קיג ע"א ובספר כתוב שם). ובשמ"ק שם בפ"י המשנה בשם הראב"ד כתב כדעת הרמב"ם (ודלא כמו שצידד בהשנות לבעה"מ, וכ"כ שם קיג ע"ב בד"ה כללא בשם הרשב"א). וביאר בשער המשפט (סי' צז ס"ק ב) בטעם הדבר, שבשעת הלואתו כיון שהמלוה לא רצה להלוות לו אלא על משכון זה, כדי שיהיה בטוח במעותיו, מסתמא הלווה על דעת שלא יצטרך להחזיר לו בכל פעם בעת צרכו, ועל דעת כן נתרצה לו הלווה, ואדם רשאי לעשות בשלו כל מה שירצה, מה שאין כן שלא בשעת הלואה, שאף שמסרו לו הלווה מדעתו, מכל מקום יש לומר שדעתו היתה שיחזיר לו בעת צרכו (ועיי"ש שדן אם מועיל תנאי מפורש שלא בשעת הלואה שלא יחזיר לו בעת צרכו, ועיי"ן באהבת חסד פ"ח שכתב שתנאי מועיל).

³¹ ברייתא קיד ע"ב כאוקימתא דרבא שם, רמב"ם שם ה"ה, מוש"ע שם. ופירש רש"י שם שהפסוקים בתורה נאמרו כשלוקה את המשכון לאחר ההלואה, בבית דין, אבל כשלוקה בשעת הלואתו, שהלוה הביא את המשכון מעצמו, אין זה נחשב "חובלו". (ועיי"ן יראים השלם סי' קנז שהפסוקים אמורים כשהשליח בי"ד משכן וממילא ה"ז שלא בשעת הלואתו).

³² וכתב הסמ"ע (סקל"ד) דאם יש בידו דבר הצורך ללוה כגון כר וכסת, אסור למוכרו. ועיי"ן תומים ס"ק ט"ו דלא נראה כן, ואין צריך להמתין רק שלשים יום כמו בכל משכון. אורים שם כב

³³ רמ"א שם

³⁴ שו"ע ונו"כ צז יט

תרומות והנצחות | בנק הדואר | ה"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה
<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

